

Įvadas

1997 m. balandžio 11–16 d. Palangoje įvyko antroji tarptautinė konferencija, skirta baltų ir jų kaimynų santykių įvairiais laikotarpiais tyrinėjimui. Konferencijos pavadinimas: „Baltai ir jų kaimynai Baltijos jūros regione (400–800 metai). Ryšiai tarp vakarų ir rytų“. Pirmosios konferencijos, kurioje nagrinėti baltų santykiai su kaimynais vikingų laikais, medžiaga buvo publikuota 1997 m. (*Archaeologia Baltica* 2. *The Balts and their Neighbours in the Viking Age*. Ed. Vytautas Kazakevičius, Vladas Žulkus). Leidinys susilaukė didelio susidomėjimo ir palankaus įvertinimo užsienyje dėl savo medžiagos aktualumo ir publikacijų anglų bei vokiečių kalbomis.

Šią Palangos konferenciją, kaip ir pirmąją Nidoje, organizavo Lietuvos istorijos institutas bei Klaipėdos universiteto Vakarų Lietuvos ir Prūsijos istorijos centras. Konferencijoje dalyvavo mokslininkai iš visų Baltijos jūros baseino valstybių (išskyrus Estiją ir Rusiją) bei Prancūzijos. Konferencijos metu perskaityta 20 pranešimų, vyko gyvos diskusijos. Susirinkusiems mokslininkams buvo organizuota ekskursija po pietinio Kuršo archeologijos paminklus, jie supažindinti su Palangos archeologijos paminklų ir Klaipėdos piliavietės tyrinėjimo darbais. Konferenciją finansiškai parėmė Lietuvos valstybinis mokslo ir studijų fondas bei Klaipėdos miesto valdybos kultūros skyrius.

Palangos konferencijos tikslas buvo surinkti duomenų apie baltų kultūros tyrinėjimus užsienyje, surasti naujų kultūrinio bendravimo aspektų tarp baltų ir artimesnių bei tolimesnių kaimynų labai sudėtingu ir archeologijos mokslą intriguojančiu Tautų kraustymosi laikotarpiu. Šis laikotarpis mokslinėms diskusijoms buvo pasirinktas neatsitiktinai – pastaruoju metu baltų kultūros tyrinėtojai, o ypač Lietuvos mokslininkai, aktyviai revizuoja Tautų kraustymosi laikotarpio kultūrinius mainus, galimas baltų vidines ir tolimas migracijas, Tautų kraustymosi dalyvių, įvairių etnosų atstovų įtaką baltų kultūrai ir genčių susidarymui. Vakaruose šio laikotarpio archeologijos medžiaga ir kultūrų bei etnosų kaita, jos dinamika yra seniai tyrinėjami. Palangos konferencija suteikė dar vieną galimybę ir baltams paieškoti vietas šiame istoriniame kataklizme, kardinaliai pakeitusiame visos Europos gyvenimą.

Konferencijos rengėjų būkštavimai, jog gilesnės mokslinės diskusijos gali neįvykti dėl to, kad baltų kultūros tarp 400 ir 800 m. pėdsakais ir problematika kaimyninėse šalyse mažai domimasi, laimei, nepasitvirtino. Konferencija paskatino kitų šalių archeologus domėtis baltų kultūros apraiškomis ir eksponuoti baltišką medžiagą Romos periodo ir Tautų kraustymosi laikotarpio Europos kultūrinuose procesuose.

Atrodo, svarbus yra reiškiny, jog nuo prekybinių bei kultūrinių mainų tarp baltų ir kaimynų, ypač Skandinavijos gyventojų, konstatavimo, remiantis archeologijos medžiaga, pereinama prie tyrinėjimo bendrakultūrinio fono, kuriame plėtojosi tie ryšiai. Tokiu būdu pradėta ieškoti kultūrinių ryšių Romos ir Tautų kraustymosi laikotarpiais motyvacijos.

Konferencijos metu pastebėta naujų kultūrų bendradarbiavimo senovėje aspektų. Remiantis archeologijos duomenimis, vėl iškelta tezė apie prekybinių ir kultūrinių baltų ryšių su jų kaimynais plėtojimą jūros keliais. Diskutuota apie kai kurių europietišκών papuošalų, skolinių baltų kraštuose funkciją – kas tai: nesąmoningos kopijos ar pritaikymas sekant vietinėmis madomis?

Baltų dalyvavimas Tautų kraustymesi ir svetimų kultūrų bei etnosų įtakos susiformuojant naujai kultūrinei ir etninei situacijai Baltijos rytinėse pakrantėse publikuojamuose straipsniuose yra aptariamasi remiantis analogiškų procesų modeliais Šiaurės ir Centrinėje Europoje. „Baltica intacta“ (toks įvaizdis sukurtas pačių Lietuvos archeologų), atrodo, tampa jei ne pirmaeiliu, tai bent jau pastebimu dalyviu Tautų kraustymosi procese, į kurį jį įtraukė užjūrio kaimynai – šiauriniai germanai. Išsakytos mintys apie galimą baltų ir skandinavų bendradarbiavimą žygiuose po Europą, netgi spėjama, jog iškilesni baltų genčių vadai galėjo rengti savo diplomatinės misijas Europoje, siekdami politinių tikslų.

Prekybiniai ryšiai visų pirma buvo palaikomi tarp svarbesnių politinių-ekonominių regionų ir prekybinių centrų, turėjusių tinkamus uostus. Mūsų žinių apie senąsias baltų uostavietes spragą iš dalies bando užpildyti straipsnio apie kuršių uostus autoriai, tiesiogiai nedalyvavę konferencijos darbe. Atrastas naujas baltų regionas – Nemuno vidurpis, kuris nors ir buvo toli nuo jūros, vis tik pasirodė glaudžiai susijęs ne tik su vakarinių baltų kultūra, bet ir tiesiogiai su užjūrio kaimynais. Ryšių su skandinavais pėdsakų aptinkama įvairiose materialinio ir kultūrinio gyvenimo srityse. Pastarųjų metų tyrinėjimai atskleidžia vis daugiau naujų baltų kultūros įtakų kaimynams (ne tik papuošalų gamyboje, bet ir namų statybos tradicijose). Tiesa, tų ryšių pobūdis, ypač jų politinė potekstė, vis dar lieka neaiški.

Tyrinėtojo laikotarpio pabaiga yra eksponuojama naujausiais VIII–XI a. vakarinių slavų gyvenviečių ir centrų tyrinėjimais. Nepaisant gero iširtumo bei palyginti gausių rašytinių žinių, kai kurių slavų centrų identifikavimas, remiantis archeologijos ir istorijos šaltiniais, tebėra kontraversiškas. Vis dar diskutuojama dėl žymaus prekybos bei administracinio centro Rerio, lokalizavimo; lygiai tą patį galime pasakyti ir apie baltišką IX a. vidurio Seeburgą. Tyrinėjimų vakariniuose slavų centruose dėka turime galimybę susipažinti su baltų žemėse palyginti reta ir dar tik pirminėje tyrimų stadijoje esančia dirbinių rūšimi – kasdieniame gyvenime naudotais smulkiais medžio dirbiniais.

Konferencijos medžiaga rodo, jog tarptautinis bendradarbiavimas sprendžiant baltų kultūrai svarbias problemas yra perspektyvus, o galimybės dar toli gražu neišsemtos. Pranešimų tekstų skelbimas šioje knygoje sudarys galimybę diskusijose, aptariant baltams svarbias problemas, dalyvauti gerokai platesniam archeologų ratui nei konferencijos dalyviai.

Redkolegija

Preface

On April 11-16 1997 a second international archaeological conference devoted to contacts between the Balts and their neighbours was held at Palanga: *The Balts and their neighbours in the Baltic region. 400-800. East-West contacts*. Proceedings from the first conference in this series which examined regional relations in the Viking Age were published in 1997¹. This volume provoked considerable interest and achieved some acclaim overseas for the up-to-date relevance of its articles which were published in English and German.

The Palanga Conference, like its predecessor in Nida, was organised by the Lithuanian Institute of History (Vilnius) and the Centre for West Lithuanian and Prussian History (Klaipėda). Delegates took part from all the Baltic countries (except Estonia and the Russian Federation) and France. Twenty papers were presented to lively discussion. Delegates were taken around various Curonian archaeological sites and familiarised with developments in the excavations at Palanga and the 'Memelburg' in Klaipėda. Financial support was provided by the Lithuanian state scholarship and studies Fund (*Lietuvos valstybinis mokslo ir studijų fondas*) and the Cultural Department of Klaipėda City Council.

The Conference's aim was to collate data from archaeological investigations throughout the region and explore new aspects of cultural relations between the Balts and their neighbours (both distant and close) in the very complex, but archaeologically fascinating period of the Great Migrations (*Wanderungen*). This period was not chosen by accident. In recent years research into Baltic culture, especially that undertaken by Lithuanian archaeologists, has revised its model of intercultural relations during the Migrations Period, noting possible internal and long-distance migration among the Baltic peoples and the influence of various ethnic groups on Baltic culture and the formation of Baltic tribes. In the West, archaeological material from this period and the dynamics of ethnic and cultural developments have been studied for a long time. The Palanga Conference presented another opportunity to distinguish the place of the Balts in this historic cataclysm which completely altered European life.

The Organisers' fears that deeper academic discussion would not take place because scholars in neighbouring countries have shown little interest in the past in questions concerning the traces of Baltic culture in this period (400-800), were unfounded. The Conference encouraged experts from other countries to (re-)examine evidence of Baltic culture and expound upon Baltic material from the Roman and Migrations Periods in general European cultural contexts.

---

¹ *Archaeologia Baltica, 2: The Balts and their neighbours in the Viking Age*, ed. V. Kazakevičius and V. Žulkus (Vilnius, 1997)

It seems that an important development in this research is that from a description of trade and cultural exchange between the Balts and their neighbours, especially in Scandinavia we can move on, on the basis of archaeological evidence, to discussion of a common cultural context where those contacts flourished. In this way we have begun to look for the motivation behind cultural links in the Roman and Migrations periods.

During the Conference new aspects of cultural interaction in the past were noted. On the basis of archaeological evidence the theory of maritime contacts between the Balts and the neighbours in culture and trade were raised again. The function of certain types of European ornamentation borrowed by the Balts was discussed too: was this blind imitation or the deliberate adaption of foreign models to local fashion?

Baltic participation in the Great Migrations and the influence of foreign cultures and peoples during the formation of a new cultural and ethnic context on the eastern shores of the Baltic are discussed in articles on the base of comparative analysis with archaeological evidence from other northern and central European models. "Baltica intacta" (an image formulated by Lithuanian archaeologists) seems to have become a noticeable, if not a prime, participant in the Great Migrations, being drawn into these processes by their North-Germanic neighbours. Thoughts were expressed concerning possible Baltic and Scandinavian cooperation in trans-European campaigns and it was even alleged that the more prominent Baltic leaders could arrange diplomatic missions to other parts of Europe for political ends.

Trade contacts were maintained primarily between the more important political and economic centres in the region which enjoyed conditions suitable for the upkeep of a harbour. An article on Curonian ports, written by scholars who did not take part in the Conference itself, to some extent complements discussions on the development of the old Baltic port sites. A new Baltic region was discovered - the middle reaches of the Nemunas - which, although far from the sea, appears to have been closely connected with not only the culture of the western Balts but also directly with neighbours across the sea. Relations with the Scandinavians appear in various spheres of cultural and material life. Research from recent years reveals greater Baltic influence on the culture of neighbouring peoples, not only in the production of jewelry, but also in traditions of dwelling construction. Of course, the nature of these contacts, especially their political context, still remains unclear.

The end of the period under analysis is represented by the most recent research into the settlements and centres of the western Slavs in the eighth and ninth centuries. Despite the fact that this subject is well-researched and enjoys, comparatively speaking, a wealth of written evidence, the identification of certain western-Slavonic centres on the basis of archaeological and historical evidence remains controversial. Disputes over the site of Reric, the famed trade and administrative centre, still flourish; we can say the same about the mid-ninth-century Baltic centre known as Seeburg. Thanks to research in western Slavonic centres, we have the chance to familiarise ourselves with a type of object which rarely found in Baltic territories and is still only beginning to be investigated, namely small wooden articles used in everyday life.

The Conference proceedings reveal that international collaboration investigating important aspects of Baltic culture is a promising area of research and our possibilities have not been exhausted. The papers published here present an opportunity for future discussion of important aspects of Baltic archaeology in a forum wider than that of the Conference itself.

The Editors